

بررسی آگاهی و نگرش مادران طی یکسال اول بعد از زایمان نسبت به تغذیه با

شیر مادر

هما مصفاى خمامى *

* مربی آموزش بهداشت، دانشکده پرستاری مامایی حضرت زینب (س) لاهیجان، دانشگاه علوم پزشکی گیلان

چکیده

مقدمه: تغذیه از پستان مادر به عنوان مطلوبترین روش تغذیه نوزاد انسان در سرتاسر جهان پذیرفته شده است. هدف: بررسی میزان آگاهی و نگرش مادران مراجعه کننده به مراکز بهداشت شهری لاهیجان طی یکسال اول پس از زایمان نسبت به مزایای تغذیه با شیر مادر برای شیرخوار هدف این مطالعه بوده است. مواد و روش‌ها: این پژوهش یک مطالعه توصیفی است که در سال ۸۱-۸۰ و با روش کمی و کیفی صورت گرفته است. اطلاعات لازم از طریق پرسشنامه و مصاحبه مستقیم جمع آوری شد. جامعه مورد پژوهش شامل کلیه مادران مراجعه کننده به مراکز بهداشت شهری لاهیجان طی یکسال اول پس از زایمان می‌باشند که از بین آنها تعداد ۱۲۰ نفر با روش نمونه گیری تصادفی طبقه بندی شده انتخاب شدند. نتایج: براساس مطالعه فوق اکثر افراد مورد مطالعه در محدوده سنی ۳۰-۲۱ سال بودند (۵۷/۵ درصد). اکثر آنها دارای تحصیلات زیر دیپلم (۴۸/۳ درصد) و دیپلم (۴۰ درصد) بودند. اکثر زنان (۹۰/۸ درصد) خانه‌دار و اکثر دارای ۱-۲ فرزند بودند (۸۴/۲ درصد). نوع تغذیه شیرخوار فعلی در اکثر افراد (۸۶/۷ درصد) شیر مادر به تنهایی بود. اکثر زنان (۸۷/۵ درصد) به گونه‌ای در زمینه تغذیه کودک با شیر مادر کسب اطلاع نموده بودند و منبع کسب اطلاع در اغلب افراد (۶۲/۹ درصد) مجموعه‌ای از منابع بوده است. بیشتر افراد (۵۰/۸ درصد) نسبت به موضوع مورد مطالعه دارای آگاهی ضعیف و بیشتر افراد نسبت به تغذیه با شیرمادر به گونه‌ای دارای نگرش منفی بودند (۵۷/۵ درصد). بین چگونگی نگرش واحدها با سطوح آگاهی آنها نسبت به موضوع مورد مطالعه اختلاف آماری معنی داری مشاهده شد ($p < 0.001$). نتیجه‌گیری: به طور کلی اکثر مادران از آگاهی ضعیف و نگرش پائینی نسبت به موضوع مورد بررسی برخوردار بودند و پیشنهاد می‌شود که از طریق رسانه‌های گروهی و تشکیل کلاس‌های آموزشی در مراکز بهداشتی موجبات ارتقاء سطح آگاهی و نگرش مادران فراهم شود.

کلید واژه‌ها: آگاهی / تغذیه با شیرمادر / مادران / نگرش

مقدمه

با توجه به این ضرورت مطالعات بسیاری در زمینه تعیین بهترین شیوه تغذیه کودکان انجام شده و تغذیه از سینه مادر به عنوان مطلوبترین روش تغذیه نوزاد انسان در سرتاسر جهان پذیرفته شده است. این روش علاوه بر منافع مهمی که برای نوزاد دارد دارای مزایای فراوانی نیز برای مادر است (۲ و ۱۶). به عقیده کاترین دتیلر استادیار انسانشناسی دانشگاه A&M تگزاس: همبستگی که تغذیه با شیر مادر بین مادر و کودک ایجاد می‌کند، اولین و مهمترین

یکی از نعمت‌های بسیار ارزشمند پروردگار برخوردار از تندرستی جسم و جان است که خود درگرو رعایت موازین بهداشتی و تأمین تغذیه مطلوب در طول زندگی بخصوص در دوران تکرار ناپذیر شیرخوارگی است، چرا که بی‌تردید جامعه فردا را کودکان امروز خواهند ساخت و نشاط و توان و تندرستی جامعه آینده در سایه تأمین سلامت کودکان تحقق خواهد یافت (۱).

همبستگی در زندگی انسان است (۴). شواهد برتری تغذیه‌ای و بهداشتی شیر مادر برای نوزاد به اختصار شامل حفاظت بر علیه گاستروآنتریت، عفونت‌های تنفسی و ادراری است (۵). به عبارت دیگر ارتقاء سطح شیردهی از پستان موجب کاهش سطح بیماری‌های نوزادان در جامعه می‌شود (۶ و ۸). همچنین مطالعاتی نیز در زمینه برتری هوشی کودکان تغذیه شده با شیر مادر نسبت به کودکان دیگر انجام شده است (۲، ۷ و ۱۶). بررسی سال ۱۳۷۰ در کشور ما نشان داد که ۹۹٪ مادران شهری و روستایی شیر مادر را بهترین شیر برای تغذیه کودک تا ۲ سالگی می‌دانند اما تنها ۵۶/۵٪ آنها کودکان خود را با شیر خودشان تغذیه می‌نمودند (۲). نتایج سرشماری سال ۱۳۷۹ در شهر لاهیجان نشان داد که از بین ۱۱۰۱ کودک زیر یکسال شهری تحت پوشش مراکز بهداشت شهری لاهیجان ۸۹/۷ درصد به طور انحصاری با شیر مادر، ۰/۰۹ درصد با شیر دام، ۵/۳ درصد با شیر مصنوعی و ۶/۶ درصد با شیرهای تـــــــوأم تغذیه می‌شدند (آمارهای بدست آمده از مراکز بهداشت شهرستان لاهیجان). هدف از اجرای تمامی برنامه‌های کشوری و جهانی افزایش تعداد مادران شیرده و طول مدت شیردهی انحصاری تا پایان ۶ ماهگی و ادامه آن همراه با غذاهای کمکی تا پایان ۲ سالگی است (۳). از طرفی ارتقاء سطح تغذیه با شیر مادر در جامعه بدون کمک و حمایت زنان مقدور نیست (۳). تحقیقات نشان می‌دهند که اگرچه در کشورهای در حال توسعه بیشتر زنان تغذیه با شیر مادر را شروع می‌کنند، رواج جانشین‌های شیر مادر، تغییر ارزش‌های اجتماعی، شهرنشینی و از بین رفتن روش‌های حمایتی سنتی، تغذیه با شیر مادر را تهدید می‌کند. لذا باید مزایای تغذیه با شیر مادر و فرق

آن با جانشین شونده‌هایش به منظور تقویت، اشاعه و نشر آن مکرراً بازگوشده تا تغییرات رفتاری دائمی در افراد ایجاد کند (۴).

سازمان بهداشت جهانی و یونسف به استناد مطالعات متعدد اعلام می‌نمایند که «اطلاعات مادران در زمینه مزایای بهداشتی شیر مادر به حدی نیست که انگیزه لازم را برای انتخاب بهترین روش تغذیه کودک در مادران ایجاد کند.» مادران به اطلاعات بیشتر مخصوصاً متناسب با فرهنگ خود نیازمندند تا آنان را قادر سازد که با تمایل و علاقه بهترین نوع تغذیه را انتخاب نمایند (۴).

از جمله مطالعاتی که بر پایین بودن سطح آگاهی و نگرش مادران در زمینه شیر مادر تأکید می‌نماید، مطالعه‌ای است که توسط افرا خسروی در سال ۱۳۷۴ و در ایلام جهت بررسی دلایل استفاده از شیر مادر در کودکان زیر یکسال صورت گرفت (۹).

بدیهی است که آموزش مناسب مادران منوط به تعیین سطح آگاهی و نگرش آنان نسبت به شیر مادر و مزایای فراوان آن است با توجه به این مهم و با در نظر گرفتن این مسئله که برای سنجش سطح آگاهی و چگونگی نگرش مادران نسبت به فوائد تغذیه با شیر مادر مطالعات مستقیم و مشخص و به تعداد کافی در کشور ما صورت نگرفته و از طرفی چنین مطالعه‌ای تا کنون در شهر لاهیجان نیز صورت نگرفته بود، تصمیم به اجرای پژوهشی با هدف تعیین سطح آگاهی و نگرش مادران مراجعه کننده به مراکز بهداشت شهری لاهیجان طی یکسال اول پس از زایمان نسبت به مزایای تغذیه با شیر مادر گرفته شد.

مواد و روش‌ها

درصد نشان‌دهنده آگاهی بالا بود. در بخش نگرش سنجی محتوای سئوالات از نوع مقیاس لیکرت برای سنجش نگرش بود که طیفی از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف را می‌سنجید. این پرسشنامه با حضور مادر و دانشجویان پرستگر که قبلاً توسط پژوهشگر اصلی آموزش دیده بودند، همچنین در اغلب موارد با حضور پژوهشگر اصلی، توسط مادر و در صورت بیسواد بودن مادر توسط پرستگران پر شده است. این پرسشنامه در یک مرحله پر شده، و اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از بسته نرم افزاری SPSS9، تحت ویندوز 98 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و جهت تعیین ارتباط بین میزان آگاهی و چگونگی نگرش مادر و نیز تعیین ارتباط بین هر یک از متغیرهای دموگرافیک تحت مطالعه و منابع کسب اطلاعات با آگاهی و نیز با نگرش مادر از آزمون‌های آماری مجذور کای (X²) آنالیز واریانس یکطرفه، آزمون t و ضریب همبستگی پیرسون و جداول توزیع فراوانی استفاده شده است.

نتایج

- در این تحقیق توزیع مشخصات دموگرافیک جامعه مورد پژوهش نشان داد که محدوده سنی ۵۷/۵ درصد از زنان مورد مطالعه بین ۳۰-۲۱ سال می‌باشد در حالی که زنان کمتر از ۲۰ سال ۱۷/۵ درصد و زنان بالای ۳۰ سال ۲۵/۰ درصد بودند. بیشترین درصد زنان دارای تحصیلات زیر دیپلم (۴۸/۳ درصد) و دیپلم (۴۰/۰ درصد) بودند. بیشتر افرادی که دارای تحصیلات دانشگاهی بودند در رشته‌های غیر پزشکی (۷۲/۷ درصد) تحصیل کرده بودند. سطح تحصیلات همسر در بیشتر زنان زیر دیپلم (۴۵/۰ درصد) و دیپلم (۳۲/۵ درصد) بود. اکثریت زنان (۸/۹۰ درصد) خانه‌دار بودند، بیشتر افراد (۸۴/۲ درصد)

این پژوهش یک مطالعه توصیفی است که با هدف تعیین میزان آگاهی و چگونگی نگرش مادران مراجعه کننده به مراکز بهداشت شهری لاهیجان طی یکسال اول پس از زایمان نسبت به فوائد تغذیه با شیر مادر در سال ۸۱-۱۳۸۰ صورت گرفته است. جامعه مورد پژوهش در این مطالعه کلیه زنان ساکن شهر لاهیجان و دارای کودک کمتر از یک سال در فواصل زمانی اجرای پژوهش بوده است. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده استفاده شده است به طوری که پس از انجام ۲۵ مورد پایلوت اولیه محاسبه S در نمونه پایلوت و جاگذاری در فرمول محاسبه حجم نمونه، تعداد ۱۲۰ نفر بعنوان حجم نمونه مورد مطالعه تعیین شده و سپس این تعداد با توجه به جمعیت تحت پوشش هر یک از مراکز پنجگانه بهداشتی شهر لاهیجان به نسبت‌های تقریباً مساوی تقسیم شده و تعداد مادران دارای کودک زیر یکسال که تحت پوشش هر یک از مراکز پنجگانه بهداشتی شهری بودند تعیین شدند در مرحله بعد واحدهای مورد مطالعه از بین مادرانی که با توجه به سن کودک خود در روزهای واکسیناسیون هر مرکز بهداشتی به آنها مراجعه می‌کردند و واجد شرایط ورود به پژوهش بودند به طور تصادفی انتخاب می‌شدند و سپس اطلاعات مربوطه از واحدها جمع‌آوری می‌شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه متشکل از سئوالات مربوط به مشخصات دموگرافیک واحدهای مورد پژوهش، منابع کسب اطلاعات، سئوالات مربوط به آگاهی سنجی و سئوالات مربوط به نگرش سنجی واحدهای مورد پژوهش نسبت به فوائد تغذیه با شیر مادر بوده است. در بخش آگاهی سنجی پاسخ صحیح به کمتر از ۵۰ درصد سئوالات نشان‌دهنده آگاهی ضعیف، بین ۷۵-۵۰ درصد نشان‌دهنده آگاهی متوسط و بیش از ۷۵

درسی دانشگاهی و خانواده و بستگان و . . . بوده است.

- در بخش سنجش آگاهی یافته‌ها نشان دادند که ۵۰/۸ درصد از مادران به کمتر از ۵۰ درصد سئوالات آگاهی جواب صحیح داده و دارای آگاهی ضعیف در مورد مزایای تغذیه کودک با شیر مادر بودند و تنها ۸/۳ درصد از زنان به بیش از ۷۵ درصد از سئوالات جواب صحیح داده و دارای آگاهی بالا بودند (جدول شماره ۱).

دارای ۱-۲ فرزند بوده ، نوع تغذیه شیرخوار فعلی در اکثر افراد (۸۶/۷ درصد) شیر مادر به تنهایی بود. همچنین ۸۷/۵ درصد از افراد ، به گونه‌ای در زمینه تغذیه کودک با شیر مادر کسب اطلاع نموده بودند از طرفی منبع کسب اطلاع اغلب افراد (۶۲/۹ درصد) مجموعه‌ای از منابع شامل رسانه‌های جمعی مثل رادیو ، تلویزیون و روزنامه و پوستر و پمفلت و منابع فردی نظیر جزوه و کتاب ، کارکنان بهداشتی درمانی و واحد

«وجود مواد محافظت کننده در مقابل بیماری‌ها در کدامیک از شیرهای زیر بیشتر است؟» می‌باشد که تنها ۵/۸ درصد از مادران به آن پاسخ صحیح داده‌اند، همچنین بیشترین درصد پاسخ صحیح مربوط به سؤال «قابلیت هضم و جذب کدامیک از شیرهای زیر بیشتر است؟» می‌باشد که ۸۹/۲ درصد از مادران به آن پاسخ صحیح داده بودند.

– در رابطه با نحوه پاسخگویی واحدهای مورد پژوهش به عبارات نگرش سنجی، اطلاعات استخراج شده نشان می‌دهد که کمترین درصد نگرش مثبت مربوط به سؤال «شیردهی موجب بدشکل شدن اندام مادر خصوصاً سینه‌ها می‌گردد» می‌باشد که تنها ۱۹/۲ درصد از افراد نسبت به این سؤال دارای نگرش مثبت بوده‌اند. و بیشترین درصد نگرش مثبت مربوط به سؤال «شیردادن به کودک از سینه واقعاً کار لذت بخشی است» می‌باشد که ۹۵/۸ درصد از افراد نسبت به این سؤال دارای نگرش مثبت بوده‌اند.

– در بخش تجزیه و تحلیل اطلاعات، ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که ارتباط مستقیم و مثبت بین چگونگی نگرش واحدها با سطوح آگاهی آنها مشاهده می‌گردد به طوری که با بالا رفتن سطح آگاهی، سطح نگرش افراد هم بالا می‌رود ($r = 0/35$ و $P < 0/0001$) (جدول شماره ۳)

جدول شماره ۱: توزیع واحدهای مورد پژوهش بر حسب سطوح آگاهی نسبت به مزایای تغذیه کودک با شیر مادر

سطح آگاهی	تعداد	درصد
آگاهی ضعیف (زیر ۵۰٪)	۶۱	۵۰/۸
آگاهی متوسط (۵۰٪-۷۵٪)	۴۹	۴۰/۸
آگاهی بالا (بالتر از ۷۵٪)	۱۰	۸/۳
جمع	۱۲۰	۱۰۰/۰

– در بخش سئوالات نگرش سنجی، یافته‌ها نشان دادند که اگرچه درصد افرادی که دارای نگرش منفی و مثبت بوده‌اند به هم نزدیک است ولی با وجود این بیشترین درصد مادران نسبت به تغذیه کودک با سینه مادر به گونه‌ای دارای نگرش منفی بوده‌اند (۵۷/۵ درصد) (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۲: توزیع واحدهای مورد پژوهش بر حسب چگونگی نگرش نسبت به مزایای تغذیه کودک با شیر مادر

چگونگی نگرش	تعداد	درصد
نگرش منفی (پائین ۵۰٪)	۶۹	۵۷/۵
نگرش مثبت (بالتر از ۵۰٪)	۵۱	۴۲/۵
جمع	۱۲۰	۱۰۰/۰

– در رابطه با نحوه پاسخگویی واحدهای مورد پژوهش به عبارات آگاهی سنجی اطلاعات استخراج شده نشان می‌دهد که کمترین درصد پاسخ صحیح مربوط به سؤال

جدول شماره ۳: جدول توافقی سطوح آگاهی با چگونگی نگرش واحدهای مورد پژوهش

نتیجه و نوع آزمون	میانگین $\pm$ انحراف معیار	جمع		نگرش مثبت (بالای ۵۰٪)		نگرش منفی (پائین ۵۰٪)		چگونگی نگرش / سطوح آگاهی
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
ضریب همبستگی پیرسون $r = 0/35$ $p.v < 0/0001$	$39/3 \pm 3/1$	۶۱	۱۰۰/۰	۲۰	۳۲/۸	۴۱	۶۷/۲	آگاهی ضعیف (زیر ۵۰٪)
	$40/6 \pm 2/7$	۴۹	۱۰۰/۰	۲۴	۴۹/۰	۲۵	۵۱/۰	آگاهی متوسط (۵۰٪-۷۵٪)
	$43/7 \pm 5/2$	۱۰	۱۰۰/۰	۷	۷۰/۰	۳	۳۰/۰	آگاهی خوب (بالتر از ۷۵٪)

	$40/2 \pm 3/4$	100/0	120	42/5	51	57/5	69	جمع
--	----------------	-------	-----	------	----	------	----	-----

میانگین ۱۵/۳۳ در گروه بیسوادان و بالاترین سطح آگاهی با میانگین ۲۳/۳۶ در گروهی که دارای تحصیلات دانشگاهی هستند، دیده می‌شود. ولی این آزمون ارتباط معنی‌داری را بین چگونگی نگرش واحدها و سطح تحصیلات آنها نشان نمی‌دهد. (جدول شماره ۴)

- به منظور تعیین رابطه سطح تحصیلات مادران با سطح آگاهی و نگرش آنان مقایسه‌ای بین گروه‌های مختلف تحصیلی در این ارتباط انجام گرفت. آزمون آماری آنالیز واریانس نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری در میانگین آگاهی واحدهای مورد پژوهش بر حسب مقاطع گوناگون تحصیلی دیده می‌شود (۰/۰۰۱/ $p < 0$). به طوری که ضعیف‌ترین سطح آگاهی با

جدول شماره ۴: جدول توافقی سطوح آگاهی بر حسب تحصیلات

نتیجه و نوع آزمون	میانگین $\pm$ انحراف معیار	جمع		آگاهی بالا		آگاهی متوسط		آگاهی ضعیف		سطوح آگاهی مقاطع تحصیلی
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
آنالیز واریانس یکطرفه $F=11/80$ $pv < 0/0001$	$15/33 \pm 2/5$	۱۰۰	۳	۰/۰	۰	۰/۰	۰	۱۰۰	۳	بیسواد
	$17/48 \pm 3/1$	۱۰۰	۵۸	۰/۰	۰	۳۲/۸	۱۹	۶۷/۲	۳۹	زیر دیپلم
معنی‌دار است و بین سطح سواد و سطوح آگاهی ارتباط معنی‌دار وجود دارد.	$20/80 \pm 4/3$	۱۰۰	۴۸	۱۴/۶	۷	۵۲/۱	۲۵	۳۳/۳	۱۶	دیپلم
	$23/36 \pm 5/4$	۱۰۰	۱۱	۲۷/۳	۳	۴۵/۵	۵	۲۷/۳	۳	تحصیلات دانشگاهی
	$19/29 \pm 4/4$	۱۰۰	۱۲۰	۸/۳	۱۰	۴۰/۸	۴۹	۵۰/۸	۶۱	جمع

آگاهی واحدها بر حسب تحصیلات همسر آنان می‌باشد) (F=۶/۶۱ p = ۰/۰۰۱) به طوری که پایین‌ترین سطح آگاهی در گروهی که

همسرشان بیسواد بوده و بالاترین سطوح آگاهی در گروهی که همسرشان دارای تحصیلات دانشگاهی بوده، دیده می‌شود. ولی این آزمون ارتباط معنی‌داری را بین چگونگی نگرش واحدها با سطح تحصیلات همسر آنان نشان نمی‌دهد.

- به منظور بررسی ارتباط بین سطوح آگاهی و نگرش واحدهای مورد پژوهش با شغل آنان، آزمون آماری آنالیز واریانس نشان‌دهنده ارتباط معنی‌داری بین سطوح

- از نظر ارتباط سطوح آگاهی و چگونگی نگرش با رشته تحصیلی دانشگاهی، آزمون آماری t-test اختلاف معنی‌دار را بین سطوح آگاهی واحدهای مورد پژوهش با رشته تحصیلی دانشگاهی آنها نشان می‌دهد، به طوری که میانگین نمره آگاهی دو گروه علوم پزشکی و پیراپزشکی از گروه غیر پزشکی بالاتر است (t = ۴/۶۹ p = ۰/۰۰۱). این آزمون ارتباط معنی‌داری را بین چگونگی نگرش واحدها بر حسب رشته تحصیلی دانشگاهی آنان نشان می‌دهد.

- از نظر ارتباط سطوح آگاهی و چگونگی نگرش با سطح تحصیلات همسر آنان، آزمون آماری آنالیز واریانس نشان‌دهنده ارتباط معنی‌داری بین سطوح

آگاهی واحدها و شغل آنان می باشد ($p = 0/006$) $F =$ به طوری که ضعیف ترین درصد آگاهی در گروه شغلی خانه دار با میانگین $18/95$ و بالاترین درصد آگاهی با میانگین $26/5$ در گروه کارمندان بهداشتی دیده شده است. ولی از نظر تاثیر متغیر شغل واحدها بر چگونگی نگرش آنان، این آزمون ارتباط معنی داری را در این رابطه نشان نمی دهد.

- از نظر ارتباط سطوح آگاهی و چگونگی نگرش واحدها بر حسب اطلاع در زمینه تغذیه کودک با شیر مادر، آزمون آماری t-test نشان می دهد که با $p < 0/05$ ارتباط معنی داری بین سطوح آگاهی واحدها بر حسب کسب اطلاع در زمینه شیر مادر مشاهده می شود به طوری که ضعیف ترین سطح آگاهی با میانگین $17/0$ در گروهی که قبلاً هیچگونه کسب اطلاعی در این زمینه نداشته اند و بیشترین سطح آگاهی با میانگین $19/62$ در گروهی که قبلاً کسب اطلاعی در زمینه فوق داشته اند دیده می شود. ولی این آزمون ارتباط معنی داری را بین چگونگی نگرش واحدها بر حسب کسب اطلاع در زمینه تغذیه کودک با شیر مادر نشان نمی دهد.

همچنین از نظر ارتباط بین سطوح آگاهی و چگونگی نگرش واحدهای مورد پژوهش با شغل همسرانشان، میزان درآمد خانوادگی در ماه، تعداد فرزندان، فاصله تولد فرزند فعلی با قبلی، نوع تغذیه فرزند قبلی و نوع تغذیه شیرخوار فعلی و منابع کسب اطلاع راجع به تغذیه کودک با شیر مادر، آزمون آماری آنالیز واریانس هیچگونه ارتباط معنی داری را در این مورد نشان نمی دهد.

بحث و نتیجه گیری

- نتایج پژوهش نشان داد که اکثر مادران دارای آگاهی ضعیفی در زمینه مزایای تغذیه کودک از سینه مادر

برای شیرخوار بوده و لذا نیازمند به آموزش و کسب اطلاعات در زمینه فوق می باشند و درصد قابل توجهی هم دارای آگاهی متوسط در زمینه فوق بوده و باز هم نیاز به آموزش دارند. جزایری و همکاران در مطالعه ای به منظور بررسی تاثیر آموزش تغذیه با شیر مادر بر میزان آگاهی تغذیه ای مادران ساکن جنوب شهر تهران گزارش کردند که اکثر مادران قبل از آموزش دارای آگاهی ضعیفی نسبت به مزایای تغذیه با شیر مادر بوده اند (۱۰).

- پژوهش حاضر نشان داد که اگرچه تقریباً درصد افرادی که دارای نگرش مثبت و منفی نسبت به مزایای تغذیه کودک از سینه مادر بودند به هم نزدیک است ولی باز هم بیشترین درصد افراد مورد مطالعه در زمینه فوق دارای نگرش منفی بوده اند. در حالی که در مطالعه ای در اراک اکثریت مادران قبل از آموزش دارای نگرش مثبت بودند (۱۱).

- یافته های این پژوهش نشان داد که بین چگونگی نگرش واحدهای مورد مطالعه با سطوح آگاهی آنها یک ارتباط مستقیم و مثبت مشاهده می شود به طوری که با بالا رفتن سطح آگاهی، سطح نگرش آنها نیز بالا می رود. و در مطالعه ای در شهر اصفهان در مراقبت از کودکان زیر ۶ سال در سال 1380 نشان داده شد که بین میزان آگاهی مادران و نگرش آنان رابطه آماری معنی داری می شود (۱۳).

- براساس نتایج بدست آمده مشخص گردید که بین سطوح تحصیلات مادران با سطوح آگاهی آنان اختلاف آماری معنی داری دیده می شود و میانگین آگاهی واحدهای مورد پژوهش بر حسب مقاطع گوناگون تحصیلی آنان دارای اختلاف معنی داری می باشد. نتیجه مطالعات دیگر مؤید همین نتیجه می باشد (۱۰، ۱۲ و ۱۱).

شغل مادر و سطح آگاهی آنان ارتباط آماری معنی‌داری مشاهده شد (۱۳).

- در این بررسی کیفی ارتباط آماری معنی‌داری بین سطوح آگاهی واحدها و کسب اطاعات در زمینه تغذیه کودک با شیر مادر مشاهده شده است. در مطالعه‌ای در مناطق شهری و روستایی کشور در سال ۱۳۷۹ صورت

دارای تحصیلات زیر دیپلم و گروه قابل توجهی نیز (٪۴۰) دارای تحصیلات دیپلم می‌باشند و نیز با توجه به اینکه اکثر واحدهای مورد مطالعه خانه دارمی باشند (٪۹۰/۸) لذا از بین روش‌های مختلف باز هم آموزش از طریق رادیو و تلویزیون که مهمترین رسانه‌های خبری در کل جامعه بخصوص برای مادران خانه‌دار می‌باشند بر دیگر روش‌ها برتری دارند.

از طرف دیگر چون واحدهای مورد مطالعه دارای کودک کمتر از یک سال بوده‌اند که اغلب ماهیانه یکبار و گاهی با توجه به نیاز ماهی چند بار به مراکز بهداشتی مراجعه می‌نمایند و اکثر هم خانه دار و دارای فرصت کافی هستند آموزش از طریق پرسنل بهداشتی و به روشهای نمایشی - سخنرانی و فیلم آموزشی و پوستر و پمفلت بسیار مناسب این گروه می‌باشد.

- نتایج پژوهش نشان دهنده وجود ارتباط آماری معنی‌داری بین سطوح آگاهی واحدهای مورد پژوهش بر حسب سطح تحصیلات همسر آنان می‌باشد. در مطالعه‌ای که در برزیل صورت گرفت نتیجه بدست آمده مشابه مطالعه حاضر می‌باشد (۱۴).

- داده‌های این پژوهش نشان دادند که بین متغیر شغل واحدها و سطوح آگاهی آنان ارتباط آماری معنی‌داری مشاهده شده است. از طرفی در تحقیقی در اصفهان بین گرفت نظیر همین نتیجه اخذ شده است (۱۵).

- از نظر منابع کسب اطلاع در زمینه تغذیه کودک با شیر مادر یافته‌های پژوهش نشان دادند که اکثر واحدهای مورد پژوهش «مجموعه‌ای از منابع را به عنوان منبع کسب اطلاع خود در زمینه فوق ذکر نموده‌اند ولی اکثر واحدهای مورد مطالعه از آگاهی ضعیفی برخوردار بوده‌اند که می‌تواند گویای دو نکته مهم باشد: اولاً سطح اطلاعات مادران در زمینه مزایای تغذیه با شیر مادر در جامعه پایین بوده که این خود به دلیل ناکافی بودن آموزش در سطح جامعه می‌باشد.

ثانیاً اغلب افراد از راه‌های متفاوت کسب اطلاعات می‌نمایند بنابراین آموزش‌ها باید مناسب مخاطبان، کافی، کامل و از راه‌های متفاوت ارائه شوند تا اثر بخش تر باشند.

از طرفی با توجه به اینکه اکثر افراد مورد مطالعه (٪۳/۴۸)

منابع

۱- شیرمادر و تغذیه شیرخوار: جمعی از مولفان. تهران: دفتر آموزش بهداشت، ۱۳۶۷؛ صص: ۲-۳.

۲- مرنندی، سید علیرضا؛ اولادی، بلقیس؛ [و دیگران]: مرکز کشوری ترویج تغذیه با شیر مادر: نشریه علمی

۱- شیرمادر و تغذیه شیرخوار: جمعی از مولفان. تهران: دفتر آموزش بهداشت، ۱۳۶۷؛ صص: ۲-۳.

2. Sweet BR, Tiran D. Mayes Midwifery. London: Bailliere Tindall, 1997: 801-12.

۳- اداره کل بهداشت خانواده و مدارس: مجموعه آموزشی برنامه ترویج تغذیه با شیر مادر. تهران:

تغذیه‌ای مادران ساکن جنوب شهر تهران - ایران. بهداشت ایران، ۱۳۷۴، سال ۲۴ شماره ۲-۱، صص: ۵۴-۴۵.

۱۱- کهبازی، منیژه؛ فراهانی، علیرضا: بررسی تأثیر آموزش بر میزان آگاهی و نگرش در تغذیه کمکی اطفال زیر یکسال. ره‌آورد دانش: فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان مرکزی، ۱۳۷۶، سال ۲ شماره ۵، صص: ۱۹-۲۳.

۱۲- کشاورز، سیدعلی؛ علوی نائینی، امیر منصور: بررسی آگاهی و نگرش و عملکرد مادران مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهر کاشان در مورد تغذیه کمکی کودکان ۲۴-۶ ماهه خود. بهداشت ایران، ۱۳۷۷، سال ۲۷

14. Susin LR, Giugliani ER, Etc. et al .Does Parental Breastfeeding Knowledge Increase Breast feeding Rates?. Birth 1999; 26(3): 149 – 56o.

۱۵- عزالدین زنجانی، ناهید: فقیهی، فرشته: پایش کیفی عوامل مؤثر بر تغذیه انحصاری با شیر مادر و تداوم آن در مناطق شهری و روستایی کشور در سال ۱۳۷۹. مجله پژوهشی حکیم، ۱۳۸۱، دوره ۵ شماره ۲، صص: ۱۴۴-۱۳۳.

16. Benne RUH, Brown LK. Mayles Text Book of Midwives. 13 th ed. London: Churchill Livingstone, 1999: 707- 30.

خبری کودکان، سال ۷ شماره ۲۳، تابستان ۱۳۷۹، صص: ۱-۵۰.

5. Bick D, Macarthur C. What Influences the Uptake and Early Cessation of Breast Feeding?. Mid wifery 1998; 14(4): 242 –47.

6. Wright AL, Bauer M. Increasing Breast Feeding Rates to Reduce Infant Illness at Community Level. Pediatrics 1998; 101(5): 837 – 44.

7. Jacobson SW, CHiodo LM, etc. Breast Feeding Effects on Intelligence Quotient in 4 – and 11-year Old Children. Pediatrics 1999; 103(5): 71.

8. Ziyane IS. The Relation ship Between Infant Feeding Practices and Diarrheal Infections. J Adu Nurs 1999; 29(3): 721 – 6.

۹- خسروی، افرا: بررسی دلایل استفاده از شیر مادر در کودکان زیر یکسال متولد استان ایلام در سال ۱۳۷۴.

مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایلام، ۱۳۷۹، شماره ۱۴، صص: ۳۲-۹.

۱۰- جزایری، ابوالقاسم؛ سفرجانی، فاطمه: بررسی تأثیر آموزش تغذیه با شیر مادر بر میزان آگاهی

شماره ۴-۳، صص ۳۲-۲۳.

۱۳- شهنة، منیژه؛ عالی پور، لیلا: بررسی نگرش مادران تحت پوشش مراکز بهداشتی درمانی منتصب شهر

اصفهان در مراقبت از کودکان زیر ۶ سال در سال ۱۳۸۰. فصلنامه دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه

علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کردستان، شماره ۲، صص: ۸-۱۲.

Survey of the Knowledge and Attitude of Mothers During One Year After Delivery About Breast Feeding

Mosaffa H.

Abstract

Introduction: Breast Feeding is known as the best way of nutrition for newborns in the world wide according to many studies about the best way of nutrition for children.

Objective: The aim of this investigation is to consider the knowledge and attitude of mothers who attended Lahijan Urban Health Centers (UHC) during one year after delivery about breast feeding's benefits for infants.

Materials and Methods: This research is a descriptive study which has been done with quantitative and qualitative method in between 2001- 2002. Data were collected through direct interview and questionnaires. The research community consisted of all mothers presenting to Lahijan urban health centers during one year after delivery. Of these, 120 mothers were selected by classified randomized sampling method.

Results: According to present study, most of the samples were in the range of 21-30 years old (57.5%). The majority of them were under diploma(48.3%) and with diploma (40.0%). Housewives (90.8%), had 1-2 children (84.2%). Method of nutrition for present infants was mother's breast milk alone in the most of samples (86.7%). Most of them were informed about breast feeding (87.5%). Resource of information were collection of different resources. (62.9%) Actually, most of the samples had low knowledge (50.8%) and negative attitudes (57.5%) about the subject in question. Statistically significant difference was observed between the level of knowledge and attitudes of samples($p < 0/0001$).

Conclusion: Analysis results of present investigation showed that generally most of the mothers had knowledge and attitude about the topic of study. Therefore, our suggestions are to increase the mothers' knowledge and attitudes through mass media and to hold training classes in Urban Health Centers.

Key words : Attitude/ Breast Feeding/ Knowledge/ Mothers